

Р. І. МЕЛЬНИК*

**ЯРОСЛАВ ДАШКЕВИЧ
ТА ІВАН БУТИЧ У
СВІТЛІ ВЗАЄМНОГО
ЛИСТУВАННЯ**

Листування Ярослава Дашкевича та Івана Бутича (1960–1986) / НАН України. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. Львівське відділення; Упоряд. А. Фелонюк. – Львів, 2012. – 296 с. – (Львівські історичні праці. Джерела. – Вип. 3).

Серед розмаїття писемних джерел, якими послуговується історична наука, епістолярній спадщині відводиться особли-

ве місце. Вона не лише доповнює і розширює знання про відомі події і явища, але й сприяє їх переосмисленню і кращому розумінню. Часто отримані з листів відомості дозволяють по-новому поглянути на описані в них події, точніше визначити їх історичний контекст, критично оцінити і переглянути їх наукові інтерпретації. Суб'єктивний характер поданої у листуванні інформації надає порушеним у ньому питанням людського виміру, що дає змогу визначити роль і місце адресанта у висвітлених ним подіях та його ставлення до них. Закономірно, що найбільший дослідницький інтерес викликає кореспонденція осіб, які були безпосередніми учасниками описаних у їхніх листах подій або ж відзначилися значними досягненнями і залишили після себе вагомий слід у різних сферах суспільного життя.

В українській архівістиці й історичній науці другої половини ХХ ст. до таких належать постаті Івана Бутича та Ярослава Дашкевича. Перший із них у 1954-1971 рр. очолював науково-видавничий відділ Архівного управління Ради Міністрів УРСР, займався редакційною діяльністю у Науково-інформаційному бюлетені управління (з 1965 р. – «Архіви України»), головним редактором якого був з 1958 до 1971 р. Саме на

* Мельник Ростислав Ігорович – кандидат історичних наук, завідувач сектору зберігання документів давнього періоду Центрального державного історичного архіву України, м. Львів.

1960-ті рр. припадає тісна співпраця редактора із середовищем львівських істориків, яскравим представником якого був Ярослав Дашкевич. У житті останнього цей період характеризується активною науковою діяльністю, результатом якої стало досконале освоєння методів і формування навичок ведення дослідницької роботи та врешті вироблення власного наукового почерку як визнаного фахівця у різних ділянках історичної науки. Знайомство із київським колегою, яке згодом переросло у тісне спілкування, було хорошою, а в багатьох випадках єдиною нагодою для Ярослава Дашкевича презентувати в періодичному органі державної архівної служби результати своїх досліджень і напрями наукових пошуків, а також брати участь у кількох видавничих проектах, до яких був причетний Іван Бутич. Результатом співпраці між вченими стали не лише ціла низка публікацій львівського історика у столичних виданнях та реалізовані спільні науково-видавничі проекти, а й багата кореспонденція науковців. У ній, окрім співпраці істориків у видавничій сфері, висвітлено й інші сторони їхньої професійної і наукової діяльності, а в окремих листах з огляду на теплі дружні стосунки їхніх авторів також їх приватного життя.

Віднедавна завдяки активним старанням львівського історика старшого наукового співробітника місцевого відділення Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України Андрія Фелонюка листування Ярослава Дашкевича та Івана Бутича стало доступним для усього загалу науковців та осіб, яких воно може зацікавити. Його публікація стала результатом короткотривалої (якщо взяти до уваги той факт, що з моменту смерті його авторів минуло зовсім небагато часу, а також величезний обсяг виконаної пошукової і наукової роботи, це слід віднести до беззаперечних заслуг упорядника видання), але вкрай напруженої, інтенсивної, самовідданої і копіткої праці дослідника з документами приватних архівів двох вчених. За відносно короткий період часу вдалося виявити й опрацювати 218 листів, які охоплюють 1960–1986 рр. З ними читач може ознайомитися на сторінках рецензованої книги.

Структурно праця складається з декількох частин: історичної передмови, археографічної передмови, листування Ярослава Дашкевича й Івана Бутича, коментарів, географічного та іменного покажчиків. На особливу увагу заслуговує історична передмова до опублікованих листів. З наукової точки зору вона є завершеним самодостатнім дослідженням, в якому всебічно висвітлено й ґрунтовно проаналізовано усі основні аспекти листування Ярослава Дашкевича та Івана Бутича. Умовно її можна поділити на дві частини. У першій, вступній, частині подано загальну характеристику кореспонденції як форми спілкування між вченими, а також результату цього спілкування, зокрема його інтенсивності, статистичних даних, географії, умов й обставин листування.

На основі аналізу кількісних показників виявлені автором листи поділено на два періоди: перший – 1960–1970 рр., а другий – 1971–1986 рр. Рубіжною датою у листуванні науковців визначено 1971 р., коли Іван Бутич змушений був змінити місце праці, залишивши посаду начальника Науково-видавничого відділу Архівного управління. З об'єктивних причин відтоді наукова співпраця істориків пішла на спад. Про це переконливо свідчать як кількість написаних ними один до одного у цей період листів, так і змістове наповнення останніх. Так, у 1960–1970 рр. Ярославом Дашкевичем було написано 143 листи, а Іваном Бутичем – 49 (разом – 192 листи). За період із 1971 до 1986 р. загальна кількість виявлених листів становить 26, з яких перу львів'янина належали 15, а киянина – 11. Як зазначає А. Фелонюк, кореспонденція перших десяти років є більш інформативною і різноплановою, а останніх шістнадцяти років – одноманітною і тематично однорідною.

За свідченням упорядника листів, спілкування між Ярославом Дашкевичем й Іваном Бутичем не обмежувалося лише епістолярним жанром. Вчені особисто зустрічалися у Києві і Львові та спілкувалися у телефонному режимі, що врешті не могло не вплинути на регулярність і змістову повноту їхньої кореспонденції. Водночас автор передмови свідомий того, що опублікований ним епістолярій не відбиває реальної картини листування двох істориків, частина якого до нас не дійшла або залишилася невиявленою у їхніх рукописних збірках через поганий стан зберігання і впорядкування, зокрема це стосується приватного архіву Івана Бутича.

У другій частині історичної передмови охарактеризовано зміст вміщених у виданні листів. На підставі джерелознавчого аналізу упорядником виокремлено дванадцять тематичних сюжетів, які більшою чи меншою мірою знайшли своє відображення у кореспонденції двох вчених: 1. Спільна науково-видавнича діяльність Ярослава Дашкевича та Івана Бутича; 2. Науково-видавничі проекти за участю Ярослава Дашкевича; 3. Нереалізовані науково-видавничі проекти Ярослава Дашкевича; 4. Неопубліковані наукові праці Ярослава Дашкевича; 5. Наукове життя Ярослава Дашкевича; 6. Науково-організаційна робота Ярослава Дашкевича в “Науково-інформаційному бюлетені Архівного управління УРСР / Архівах України”; 7. Приватне життя Ярослава Дашкевича; 8. Львівське історичне середовище 1960-х рр.; 9. Організація наукових досліджень із джерелознавства й спеціальних історичних дисциплін; 10. Науково-видавничі проекти Івана Бутича; 11. Ставлення Івана Бутича до проблем на роботі; 12. Київські наукові події в оцінці Івана Бутича. У передмові відведено окреме місце висвітленню кожного з цих сюжетів. Львівський історик представлений у них більш повно й різносторонньо, що не викликає подиву з огляду на кількісне співвідношення листів (Ярослав Дашкевич – 158, Іван Бутич – 60) та тематич-

ну різноманітність й змістове наповнення його кореспонденції. Ярослав Дашкевич приділяв більше уваги листуванню із своїм київським колегою, ніж Іван Бутич, та загалом, на думку упорядника, активніше користувався епістолярним жанром як засобом наукового спілкування. Із листів дізнаємося не лише про тісну й плідну співпрацю істориків у науково-видавничій сфері, а також про інші, не менш цікаві, сторони їхньої наукової і професійної діяльності, зокрема формування власних наукових зацікавлень і пріоритетів, творчих планів і задумів, бачення перспектив і шляхів розвитку української історичної науки, спроби реагувати на актуальні наукові проблеми й виклики часу, а нерідко – несприятливі політичні й побутові обставини.

В археографічній передмові видання висвітлено засади публікації листів й особливості передачі тексту джерел, їх розташування у книзі, охарактеризовано її науково-довідковий апарат. Тексти листів передано за сучасною орфографією та пунктуацією із збереженням лексично-стилістичних особливостей мови їхніх авторів. Листи подаються у хронологічній послідовності. Кожен наступний лист є відповіддю на попередній. Усі вони мають наскрізну нумерацію. В легенді до кожного листа міститься інформація про місце зберігання автографа (приватний архів Івана Бутича чи Меморіальна бібліотека-архів Ярослава Дашкевича), дані про оригінальність листа і спосіб його створення. Упорядником здійснено також детальний опис усіх поштових карток і листівок.

Лише схвальних відгуків заслуговує ґрунтовний науково-довідковий апарат видання, який складається з коментарів, географічного покажчика та покажчика імен. Особливу цінність мають розгорнуті інформативно насичені коментарі, які не просто допомагають краще зрозуміти зміст опублікованих листів, але по суті виконують роль путівника по багатій на різноманітний фактаж кореспонденції істориків (охоплюють 47 сторінок та містять понад 400 позицій). У них вміщено біографічні відомості про осіб, які згадуються у листах, бібліографічні дані про різні видання, інформацію про маловідомі або не знайомі читачам події, явища та факти. У коментарях відсутні біографічні відомості лише про авторів праць, які згадуються один раз, та осіб, про яких не вдалося знайти жодної інформації (таких, щоправда, лише шість).

Підсумовуючи, можна з певністю стверджувати, що презентована праця займе гідне місце в сучасній українській історичній науці. Опубліковані у ній листи не лише висвітлюють один із важливих етапів наукової творчості двох непересічних її представників, але й слугують вагомим джерелом для вивчення непростого, а в багатьох моментах суперечливої, історичної доби, на яку припала плідна співпраця Ярослава Дашкевича та Івана Бутича.